

מה בין NFT לבין בעלות בזכות יוצרים

NFT, אסימון שאינו בר-חליפין (Non-Fungible Token ; "NFT") הוא אחד הטרנדים הכי חמים ומסתוריים כיום (יש שמכנים זאת "מהפכת ה-NFT"). בתקופה האחרונה נדמה שה-NFT זולג כמעט לכל תחום פעילות עסקי-מסחרי מוכר, לרבות לתחומי האמנות המסורתית (תמונות, פסלים, עיצובים של מוצרי נוי וכיוצ"ב), וכן אומנות עכשווית – ובכלל זה צמיחה של "אמני NFT" בענפי האומנות הדיגיטאלית השונים, מוסיקה, משחקים (Gaming), צילומים ומדיה דיגיטאליים או כל יצירה אחרת שניתן להעלות ולפרסם באמצעות רשת האינטרנט.

בעוד שיש הרואים ב-NFT טרנד שיחלוף או לא יותר מאשר תרמית, יש הרואים ב-NFT מטבע דיגיטלי לכל דבר ועניין, שבכוחו לשנות את העתיד של ענפים מסורתיים כגון אלו שצוינו לעיל. כבר היום קיימות מספר זירות מסחר ב-NFT והצפי הוא שתחום זה רק יתפתח, ישתכלל והיקף העסקאות רק יגדל.

שגעון ה-NFT ולמה בכלל צריך את זה?

נתחיל בניסיון להגדיר את ה-NFT. מדובר באסימון דיגיטלי (Token), שהוא למעשה מעין "אישור בעלות" על נכס, ושבאמצעותו ניתן תוקף כביכול לאותנטיות של אותו מוצר. באסימון האמור נעשה שימוש בטכנולוגיית בלוקצ'יין (Blockchain), טכנולוגיה שהיא הבסיס למטבעות הקריפטוגרפים, כגון: ביטקוין (Bitcoin (BTC); אתריום (Ethereum (ETH); סולנה (Solana (SOL), ועוד.

טכנולוגיית בלוקצ'יין מאפשרת לרשום את הבעלות באסימון על שמו של הרוכש, והוא מהווה מעין "אישור מקורי" לנכס מסוים. במילים אחרות, ה-NFT מספק מעין "אישור בעלות דיגיטלי" יחיד על יצירה כלשהי, שמוצפן באמצעים קריפטוגרפים. ה"אישור" אינו ניתן לשכפול. החלק של האסימון, ה-"Token", ב-NFT הוא רכיב דיגיטלי שנועד לעקוב אחר הנכס באמצעות "TokenID" ולייחס באמצעותו בעלות לבעלים הנוכחי באותו אסימון.

כאמור, הייחוד של ה-NFT הוא בכך שלכל אסימון דיגיטלי יש זיהוי דיגיטלי ייחודי, כך שהייחודית של האסימון מאפשרת לאדם המחזיק בו להוכיח בעלות על יצירה דיגיטלית.

האם NFT מקנה בעלות בזכויות יוצרים?

אחרי שניסינו להגדיר את ה-NFT, ננסה לשפוך מעט אור על ה-NFT וההשלכות שלו על בעלי זכות יוצרים, וזאת, בין היתר, לפי העקרונות שקבועים בחוק זכות יוצרים, תשס"ח-2007. בשלב זה, נראה כי NFT הוא אמצעי להוכחת מקוריות של יצירה ובעלות בה.

בהינתן שמדובר בתחום די חדש, לא ברור עד כמה ה-NFT אכן מבטיח שהנכס שהוצע למכירה הוא מקורי ואינו מזויף. בהחלט יתכן שהאסימון יהיה אותנטי, אולם היצירה שמקושרת אליו – לא בהכרח. אפשר לנסות להסביר זאת באופן הבא: כאשר אדם קונה NFT, הוא לא קונה את הגרפיקה הדיגיטלית בפועל, אלא הוא קונה למעשה קישור דיגיטלי אליה (link).

זירות המכירה של NFT, הן כאמור זירות אינטרנטיות, שאליהן מעלים את הקובץ הנבחר (הקובץ של היצירה הדיגיטלית: קובץ מוסיקה, סרטון, תמונה, משחק וכיוצ"ב). כמובן שהיצירה צריכה להיות מיוחדת במינה, קרי – כזו שתתפוס את עינו של הקונה הפוטנציאלי, אולם לא פחות חשוב, היא חייבת להיות יצירה מקורית שנוצרה על-ידי אותו אדם שהעלה אותה לזירת ה-NFT, זו כל המהות.

דרישת המקוריות היא מרכזית בדיני זכות יוצרים והיא מגלמת דרישה בסיסית שמקור היצירה הוא ביוצר עצמו והיא לא הועתקה על-ידי. תנאי המקוריות אינו דורש שהיצירה תהיה ביטוי של מחשבה מקורית, אלא די בכך שהיצירה לא תהיה מועתקת ושמקורה יהיה ביוצרה.

לפי חוק זכות יוצרים, בעלות בזכות יוצרים מקנה אגד של זכויות בלעדיות לבעלים (סעיף 11 לחוק), הוא היוצר המקורי, ובהן הזכות לשכפל את היצירה, להכין יצירות נגזרות שלה, להפיץ עותקים, להציג את היצירה בפומבי ולבצע את היצירה בפומבי. כלומר, העברת זכות יוצרים היא פעולה שבידי היוצר או הבעלים המקורי של זכות היוצרים. לאחר ביצוע רכישה של NFT, הבעלים של ה-NFT אינו יכול למסחר את היצירה עצמה, שכן, כאמור, הוא אינו הבעלים של זכות היוצרים ביצירה, ובמרבית המקרים אין העברה של זכות יוצרים. עם זאת, הוא רשאי למכור את ה-NFT עצמו (בכפוף להגבלות שבדין או הסכם). זה המקרה כאשר מוכרים עותק פיזי של כמעט כל סוג של יצירה מקורית.

איך תשפיע בסופו של דבר העברת ה-NFT שמקושר ליצירה על בעל זכות יוצרים? האם נראה גל חדש ומתגבר של מוצרים מזויפים או מועתקים המפרים זכות יוצרים או זכויות קניין רוחני אחרות? האם מי שרכש NFT של יצירה מועתקת חשוף לתביעה מבעלי זכות היוצרים? ועוד שאלות רבות, מעניינות וכבדות אחרות, שבשלב זה נדמה שאין להן תשובות מלאות. ננסה להשיב על חלק מהשאלות ולבאר מעט את הנושא.

יצירה של NFT יכולה להיות מסווגת כיצירה של עותק או אפילו יצירה נגזרת של היצירה המקורית (יצירה המבוססת על יצירה אחת או יותר קיימות). במילים אחרות, על-פי החוק בעל זכות היוצרים, הוא למעשה הגורם היחיד בעל הסמכות החוקית להפוך את היצירה המקורית שלו ל-NFT. עם זאת, בעת האחרונה התגלו כבר כמה וכמה מקרים בהם הוצעו למכירה יצירות מועתקות, כ-NFT ללא רשות של האמן, קרי היוצר המקורי או בעל זכות היוצרים ביצירה.

הגישה והצפייה ב-NFT בפלטפורמות ה-NFT השונות (זירות המכירה) הן פתוחות. מחד גיסא, זה מקל מאוד מבחינה שימושית על בעלי זכות יוצרים, שכן קל יותר לזהות יצירות מפרות או רפרודוקציות בלתי מורשות או יצירות נגזרות בלתי מורשות; אולם מאידך גיסא, זה מוסיף לרשימה ההולכת וגדלה של פלטפורמות אינטרנטיות שיש לבצע בהן ניטור ובדיקות בנוגע להימצאות של יצירות מפרות. עניין זה מדגיש ומחדד את החשיבות של הניטור התמידי והשימוש בטכניקות אכיפה, החל מפתרונות טכנולוגיים, וכלה באכיפה באמצעות נקיטת הליכים משפטיים.

כאמור, השימוש ב-NFT, אפשרויות גבייה של תמלוגים, ואכיפה של הפרת זכויות יוצרים מעוררים שאלות סבוכות של משפט בינלאומי פרטי, בעולם שאין לו גבולות פיזיים וכל כולו זירות מכירה מקוונות, לרבות שאלות בהקשר של הדין החל וסמכות שיפוט.

המציאות בנוגע לבעלות ב-NFT היא הרבה יותר מסובכת ממה שאפשר לדמיין. NFT הוא סוג חדש של נכסים קריפטוגרפיים, ונראה כי ה-NFT כמעט בלתי כבול למערכות הרגולציה הקיימות כיום. מכיוון שכל NFT מייצג נכס ייחודי, לא ניתן לשכפל NFT בודד תוך שמירה על אותו ערך כמו המקור.

רבים משווים את צורת הבעלות הבלעדית הזו ב-NFT לבעלות על היצירה עצמה, אולם יש להדגיש באופן ברור את ההבחנה. כאמור לעיל, מדובר בתפיסה מוטעית ומרחיקת לכת שאינה עולה בקנה אחד עם החוק. אמנם, מגוון האפשרויות האינסופי של מה שיכול להיות NFT תואם באופן די מפתיע את סוגי היצירות הכשירות להגנת זכות יוצרים, אולם מכאן ועד גזירת מסקנה בדבר בעלות בזכות יוצרים – ארוכה הדרך.

באופן טבעי, הגנת זכות יוצרים מובטחת עבור היצירה המקורית שה-NFT מייצג. כאשר יצירות אמנות נוצרות ונמכרות במכירה פומבית בזירות מכירה של NFT, אין לכך שום השפעה או נפקות על העברת בעלות בזכות יוצרים, כאשר זכות היוצרים נשמרת על-ידי האמן, היוצר המקורי. היעדר זירות מסחר בזכות יוצרים התואמות את הוראות החוק הופך את הניסיון להעביר זכות יוצרים באמצעות NFT לבלתי אפשרי בגדרן של הפלטפורמות הנוכחיות. יוצא, אפוא, שאם לא נעשה הסכם "חיצוני" בין היוצר המקורי לבין הקונה, זכות היוצרים ב-NFT נותרת שייכת ליוצר, הוא האמן המקורי. לפיכך, לרוכש של ה-NFT אין יותר מאשר אסימון ייחודי בבלוקצ'יין והיפר-קישור (link) לקובץ הדיגיטלי של היצירה.

כאמור, תחום ה-NFT יוצר אתגרים לא פשוטים לבעלי זכויות יוצרים, ולבעלים של סימני מסחר, הן בהיבטי בעלות ביצירה (או בסימן המסחר), הן בהיבטי אכיפה. כפי שהוצג לעיל, העולם הטכנולוגי מתקדם בקצב מהיר יותר מעולם המשפט. מערכות הדינים המדינתיות מתבררות ככאלה שיש להן השפעה אקס-טריטוריאלית חוצה גבולות ומדינות, והדבר מעלה שאלות מורכבות כיצד ניתן ליישם את הדוקטרינות המשפטיות המדינתיות על סוגיות מקוונות בכלל, ובהקשר של NFT, בפרט.

כדי לאפשר זרימה מלאה של מידע וסחר אלקטרוני בתפקוד גלובלי, נדמה כי יש לשלב כללים בסיסיים של הגנה על זכות יוצרים במערכות המתפתחות של זירות ה-NFT. יתכן שהגיעה העת לגבש סטנדרטיזציה גלובאלית, קרי – האחדה של דינים בכל הקשור לפעילות מקוונת ברשת האינטרנט (אולי בצורה של אמנה בינלאומית), שתקבע על מי ומתי מוטלת אחריות, מה מותר ומה אסור, מהו המקום שנחשב כמקום ביצוע העוולה, הפרת זכויות קנייניות, משמעות הסכמה וויתור, היכן תתברר המחלוקת ומה הדין הרלוונטי לסכסוך. בעולם אידיאלי יתכן שיש מקום לפאנל שיפוטי לבירור סכסוכים מקוונים, בין היתר, בנושאי NFT. קיימים, כמובן, קשיים פוליטיים בין-מדינתיים, וכן פערי תרבויות, אולם נראה שהשאלה היא האם זה לא מתחייב נוכח השינויים הטכנולוגיים שלמעשה הפכו את העולם לכפר גלובלי אחד.

אנו עוקבים אחר ההתפתחויות בתחום בעולם המשפט באופן צמוד ואנו עומדים לרשותכם בכל עת בכל שאלה או הבהרה בנושאים אלו, לרבות לצורך בחינת האפשרות לביצוע פעולות מניעה ואכיפה מיידיות והגנה על זכויות יוצרים.

* * *

הסקירה לעיל הינה בבחינת תמצית. המידע הכלול בה נמסר למטרות אינפורמטיביות בלבד ואין במידע כדי להוות ייעוץ משפטי. לקבלת פרטים נוספים, אנא פנו:

עו"ד חגית בלייברג, ראש מחלקת ליטיגציה תאגידית, מנהלית ותובענות ייצוגיות: hagit.blaiberg@goldfarb.com ;
עו"ד צחי חליו, שותף, מחלקת ליטיגציה תאגידית, מנהלית ותובענות ייצוגיות: tzahi.halio@goldfarb.com ו/או בטלפון:

03-608-9941